

17.01.2018

Oikeusministeriö
PL 25
00023 VALTIONEUVOSTO

Viite Opetus- ja kulttuuriministeriön lausunto Tatti-työryhmän esitykseen,
OKM/189/050/2017, 4.10.2017

Asia **Kulttuuriperintöaineistojen saattaminen käytettäväksi**

Opetus- ja kulttuuriministeriö on lokakuussa 2017 Tatti-työryhmämuistiota koskevan lausuntonsa yhteydessä tehnyt oikeusministeriölle ehdotuksen tietosuojalakiin otettavaksi säännökseksi kulttuuriperintöaineistojen käytettäväksi saattamisesta (OKM:n lausunnon mukainen 33 §, ks. liite 1). Opetus- ja kulttuuriministeriö pitää säännöksen ottamista tietosuojalakiin tärkeänä, ja uudistaa ehdotuksensa oikeusministeriölle.

Suomen kirjastot, arkistot ja museot (KAM-sektori) tallentavat kulttuuriperintöaineistoja (laaja käsite, ks. liite 1) myöhempää yleistä tiedontarvetta ja yleisen edun mukaista käyttöä varten. On välttämätöntä, että näiden aineistojen esillepanosta sekä fyysisesti että tietoverkon välityksellä säädetään yleisellä, yhtenevän käsittelyperusteen asettavalla tavalla siltä osin kuin aineistot sisältävät henkilötietoja.

EU:n tietosuoja-asetus ja arkistot

EU:n yleinen tietosuoja-asetus tunnistaa arkistoinnin tarpeen sekä tarpeen saattaa arkistoituja aineistoja yleisesti käytettäväksi (esimerkiksi 89 artikla ja resitaali 158). Asetuksessa ei kuitenkaan säädetä erillisestä käsittelyperusteesta arkistotoiminnalle. Arkistotoiminta voi suoraan asetuksen nojalla perustua lähinnä joko rekisterinpitäjän lakisääteiseen tehtävään tai rekisteröidyn suostumukseen. Näistä suostumus soveltuu arkistotoiminnan luonteen vuoksi tarkoitukseen huonosti. Tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 1 kohdan e alakohta mahdollistaa käsittelyn myös silloin, kun käsittely on yleisen edun mukaista. Tällöin käsittelyn perustasta on asetuksen mukaan kuitenkin säädettävä kansallisella lailla (tietosuoja-asetus 6 artikla 3 kohta). Suomen tulisi käyttää tätä kansallista liikkumavaraa KAM-sektorin toteuttaman yleisen edun mukaisen arkistotoiminnan mahdollistamiseksi sekä arkistoitujen kulttuuriperintöaineistojen käytettäväksi saattamiseksi.

Kansallisen sääntelyn tarve ja toteutus tietosuojalaissa

Opetus- ja kulttuuriministeriön käsityksen mukaan kansalliseen tietosuojalakiin on tulossa yleiseen etuun perustuva arkistointia koskeva säännös (3 §), joka mahdollistaa kulttuuriperintöaineistojen tallentamisen ja muun käsittelyn kirjastoissa, arkistoissa ja

museoissa. Tämä säännös ei kuitenkaan anna oikeutta asettaa henkilötietoja sisältäviä kulttuuriperintöaineistoja tai niiden kuvailutietoja yleisesti saataville ja käytettäväksi.

Kulttuuriperintöaineistojen tallentamisen tarkoitus on nimenomaisesti kerätyn tiedon yleisen edun mukainen ja laaja käyttö. Tämän tarkoituksen toteutuminen edellyttää KAM-sektorin toimijoille kansallisesti säädettyä oikeutta asettaa henkilötietoja sisältäviä kulttuuriperintöaineistoja ja niiden saatavuutta edistäviä kuvailutietoja yleisesti käytettäväksi. Myös nykytila on ongelmallinen tältä osin, mutta 25.5.2018 alkaen näiden tietojen julkinen käyttö muuttuu ilman kansallista säännöstä käytännössä mahdolliseksi. Kulttuuriperintöaineistot sisältävät henkilötietoja hyvin yleisesti, perustuuhan yhteiskunta ihmisten toimintaan. Arkistoitu tieto koskee myös eläviä henkilöitä. Lähihistorialla on yhä keskeisempi rooli kulttuuriperinnön tallentamisessa ja esittelyssä, näin tietosuoja-asetus tulee sovellettavaksi. Ongelmallista on esimerkiksi aina henkilötiedoiksi luokiteltavien valokuvien tai audiovisuaalisen materiaalin käyttö: millä perusteilla ja reunaehdoilla museo tai muu arkistotoimija saa asettaa kokoelmiinsa kuuluvia valokuvia tai kuva- tai ääniaineistoja näytteille tai tietoverkon välityksellä saataville? Käytännössä aineistot asetetaan käytettäväksi yhä useammin tietoverkon välityksellä. Tämä mahdollistaa kulttuuriperintöaineistoja entistä laajemman käytön, ja korostaa samalla tarvetta säätää tästä oikeudesta ja sen reunaehdoista. Opetus- ja kulttuuriministeriön ehdotus perustuu tarpeellisuus- ja suhteellisuusvaatimuksen asettamiseen. Nämä ovat tietosuoja-asetuksessa yleisesti käytettyjä periaatteita. Näistä periaatteista johtuen käytettäväksi saattaminen olisi huomattavasti rajoitetumpi oikeus kuin arkistointitarkoituksessa säilyttäminen ja esimerkiksi tutkimustarkoitukseen luovuttaminen. Asiaan liittyvät tarpeet käytettäväksi saattamiselle sekä aineistojen laatu ovat yhteneväisiä niin kirjastoissa, arkistoissa kuin museoissa. Näin ollen myös sääntelyn tulisi olla yhteistä koko KAM-sektorille.

Oikeudesta asettaa kulttuuriperintöaineistoja ja niiden kuvailutietoja saataville ei voida säätää erityislaeissa, koska silloin sääntelystä tulisi hajanaista ja puutteellista. Kulttuuriperintötoimijoiden kenttä on laaja ja heterogeeninen, samoin sitä koskeva lainsäädäntö. Kirjastoja, arkistoja ja museoita koskeva erityislainsäädäntö ei myöskään kata KAM-sektoria kokonaisuudessaan. Tämän muistion liitteenä 2 on yhteenveto KAM-sektorin toimijoista ja eri osa-alueiden sääntelytilanteesta. Yhteenveto perustuu KAM-sektorin edustajien oikeusministeriölle keväällä 2017 toimittamaan selvitykseen.

Kulttuuriperintöaineistojen käytettäväksi saattamisesta säätäminen tietosuojalaissa olisi linjassa myös Tatti-työryhmän näkemysten kanssa. Ryhmän loppuraporttiluonnoksen johtopäätösten mukaan olisi toivottavaa, että mahdollisimman suuri osa tarpeelliseksi nähdystä liikkumavaran käytöstä saataisiin hoidetuksi yleislailla, eli tietosuojalailla. Siitä poikettaisiin vain, mikäli säätäminen edellyttää yksityiskohtaista ja soveltamisalaltaan rajoitettua sääntelyä. Tällaista tarvetta tai edes mahdollisuutta ei kulttuuriperintöaineistojen osalta ole.

Kansliapäällikkö

Anita Lehikoinen

Hallitusneuvos

Immo Aakkula

Kirje

OKM/2/010/2017

17.01.2018

Liitteet Liite 2 Lisätietoja KAM-sektoreiden toimijoista ja sääntelytilanteesta
Liite 1 Opetus- ja kulttuuriministeriön ehdotus

Tiedoksi Erityisavustaja Heikki Kuutti Uusitalo
Ylijohtaja Tapio Kosunen
Johtaja Hannu Sirén
Tiedeasiantuntija, ryhmän päällikkö Erja Heikkinen
Kulttuuriasiantuntija Minna Karvonen
Kulttuuriasiantuntija Päivi Salonen
Ylitarkastaja Anne Luoto-Halvari
OKM/KPE
OKM/KTPO
OKM/KUPO